

Przesłanki i korzyści wdrażania systemów zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach

<https://doi.org/10.33141/po.2007.01.03>

Przeład Organizacji, Nr 1 (804), 2007, ss. 15-19

www.przeładorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Jadwiga Adamczyk, Katarzyna Brendzel-Skowera

Wprowadzenie

N owoczesne myślenie wskazujące na współdziałanie człowieka i przyrody przeciwstawia się światopoglądowi pozytywistycznemu z jego technokratycznym podejściem do eksploatacji zasobów przyrody. W związku z narastającymi zagrożeniami i kosztami ich ograniczania tradycyjne podejście do ochrony środowiska polegające na usuwaniu i unieszkodliwianiu zanieczyszczeń nie daje gwarancji zrównoważonego rozwoju. Nie spełni też oczekiwań zasada „zanieczyszczający płaci” wywołująca złudzenie, że degradację środowiska zrekompensuje przyjęta zapłata.

Warunkiem ciągłej poprawy funkcjonowania przedsiębiorstw w środowisku jest przebudowa filozofii i procedur zarządzania procesami wytwórczymi, aby związane z tym oddziaływanie na środowisko było identyfikowane i eliminowane lub ograniczane w sposób zintegrowany z podstawowymi celami działalności gospodarczej. Taką rolę pełnią systemy zarządzania środowiskowego, których celem jest systematyczne zmniejszanie negatywnego wpływu przedsiębiorstw na środowisko oraz oszczędne wykorzystanie jego zasobów.

Systemy zarządzania środowiskowego

S ystem zarządzania środowiskowego jest częścią ogólnego systemu zarządzania organizacją, który obejmuje strukturę organizacyjną, planowanie, odpowiedzialność, zasady postępowania, procedury, procesy i środki potrzebne do opracowania, wdrożenia i realizowania polityki środowiskowej¹⁾. Choć systemy zarządzania środowiskowego uwzględniają wymogi prawne, nie można ich utożsamiać z uregulowaniami prawnymi. Przede wszystkim wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego jest działaniem dobrowolnym, które wspomaga, a nie reguluje prawo.

Prace nad pierwszymi normami zarządzania środowiskowego zainicjowano już w latach 80. ub. wieku. Największą popularnością cieszyła się norma brytyjska BS7750, która stanowiła podwaliny dla obecnie stosowanych systemów zarządzania środowiskowego. Najbardziej rozpowszechniony w świecie standard zarządzania środowiskowego określa rodzina norm ISO serii 14000, a wśród nich normy ISO 14001

i 14004 odnoszące się do przedsiębiorstw²⁾. Normy te zostały przyjęte przez Europejski Komitet Normalizacyjny jako EN ISO 14001 w 1997 r. i przez Polski Komitet Normalizacyjny jako PN-EN ISO 14001 w 1998 r. Obecnie norma PN-EN ISO 14001:2005 jest polską wersją europejskiej normy EN ISO 14001:2004 przyjętej przez Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) 13 listopada 2004 roku.

Równolegle do prac Międzynarodowego Komitetu Normalizacyjnego (ISO), Wspólnota Europejska podjęła starania o uregulowanie kwestii ochrony środowiska w działalności przedsiębiorstw. Europejski system ekzarządzania i audytu środowiskowego EMAS został przyjęty przez Komisję Europejską w 1993 r., a od kwietnia 2001 r. obowiązuje Rozporządzenie EMAS II³⁾. Podstawową zmianą w EMAS II było dopuszczenie do uczestnictwa w systemie wszystkich jednostek organizacyjnych, nie tylko przedsiębiorstw przemysłowych (np. wszelkiego rodzaju inwestycji użyteczności publicznej, jak: szkoły, szpitale, stowarzyszenia). Ponadto uwzględniono uregulowania normy ISO 14001:2004, co umożliwiło zintegrowanie systemów.

Systemy zarządzania środowiskowego są szczególnie użytecznym narzędziem poprawy funkcjonowania przedsiębiorstw w środowisku. Służą do stopniowego, systematycznego wprowadzania zmian środowiskowych w działalności przedsiębiorstw, planowania celów oraz procesów zgodnie z polityką środowiskową, ich wdrażania, a następnie monitorowania i sprawdzania prawidłowości realizacji tej polityki. Jest to spirala ciągłego weryfikowania i doskonalenia funkcjonowania przedsiębiorstwa w środowisku.

Dowodem wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie jest certyfikat, który wydawany jest na zgodność z normą ISO 14001. Norma ISO 14001 jako norma międzynarodowa jest powszechnie wdrażana przez wszystkie kraje świata. Według stanu na grudzień 2004 r. najwięcej wydano certyfikatów ISO 14001 w Japonii (ok. 16 tys.), następnie w Chinach (ponad 5 tys.). Spośród państw europejskich najwięcej certyfikatów wydano w Wielkiej Brytanii (ponad 5,5 tys.), w Niemczech i Hiszpanii (ponad 5 tys.)⁴⁾.

W Polsce, podobnie jak w świecie bardziej popularna jest norma ISO 14001. Według danych z grudnia 2004 r. w Polsce wydano około 555 certyfikatów na zgodność z normą ISO 14001. Przedsiębiorstwa po-

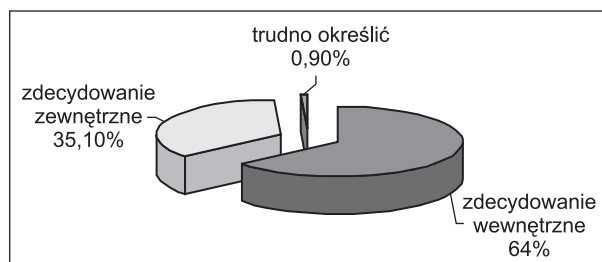
dejmując decyzję o wdrożeniu systemu zarządzania środowiskowego kierują się różnymi motywami. Podjęcie decyzji wiąże się z różnymi oczekiwaniami i spodziewanymi korzyściami, na jakie liczą przedsiębiorstwa. Potwierdzają to wyniki badań przesłanek i korzyści wdrażania systemów zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach funkcjonujących w Polsce i Niemczech. Zainteresowanie zarządzaniem środowiskowym jest dużo bardziej zróżnicowane i nie można ich utożsamiać jedynie z dążeniem przedsiębiorstwa do poprawy sytuacji ekologicznej.

Badaniami objęto przedsiębiorstwa w Niemczech i Polsce. Liczebność próby badawczej jest adekwatna do liczby wdrożeń w obu krajach. W przypadku przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie Niemiec wykorzystano Raport Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, który obejmował badania przeprowadzone w grupie 565 przedsiębiorstw⁵⁾. W badaniach przeprowadzonych w Polsce przy użyciu ankiety i wywiadu bezpośredniego, wzięło udział 10 przedsiębiorstw, które miały wdrożony i certyfikowany system zarządzania środowiskowego zgodny z wymaganiami normy ISO 14001 we wrześniu 2005 roku.

Przesłanki wdrażania systemów zarządzania środowiskowego

Przesłanki, dla których przedsiębiorstwa wdrażają systemy zarządzania środowiskowego, mają zróżnicowany charakter. Decydującą rolę odgrywają motywy wewnętrzne, jak np. doskonalenie całokształtu funkcjonowania organizacji. Równie ważne są powody zewnętrzne, najczęściej wymagania klientów. Wdrażanie systemu zarządzania środowiskowego może być również wymagane przez spółkę-matkę. Takie motywy podały przedsiębiorstwa funkcjonujące w Niemczech, według wspomnianego już Raportu⁶⁾. Z grupy 565 przedsiębiorstw zdecydowana większość – 64% badanych wskazała na przyczyny wewnętrzne, w tym 12,8% wymieniło zalecenia spółki-matki (rys. 1).

Motywy podejmowania decyzji dotyczących zarządzania przedsiębiorstwem są jednak znacznie bardziej skomplikowane i nie można ograniczyć się tylko do jednego wskazania. Zauważalne są również niewielkie różnice między przesłankami wdrażania systemu zarządzania środowiskowego według standardu międzynarodowego i standardu europejskiego.



Rys. 1. Zewnętrzne i wewnętrzne przesłanki wdrażania systemów zarządzania środowiskowego przedsiębiorstw w Niemczech

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *ISO 14001 in Deutschland. Erfahrungsbericht*, BMU, Berlin 2003.

Wśród powodów wewnętrznych organizacje funkcjonujące w Niemczech wymieniły budowanie wizerunku firmy oraz doskonalenie zarządzania organizacją. Aż 22% przedsiębiorstw wskazuje *image*, co pozwala wnioskować, że wykorzystują one system zarządzania środowiskowego przede wszystkim w strategii marketingowej. Nie jest to w pełni zgodne z założeniami koncepcji zarządzania środowiskowego, której celem jest ograniczanie negatywnego wpływu na środowisko. Z drugiej jednak strony należy popierać budowanie wizerunku firmy z wykorzystaniem działalności prośrodowiskowej. Kontynuowanie strategii ciągłego doskonalenia wskazało 14% badanych przedsiębiorstw. Natomiast najmniej istotnym powodem wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego była oszczędność kosztów – 5%.

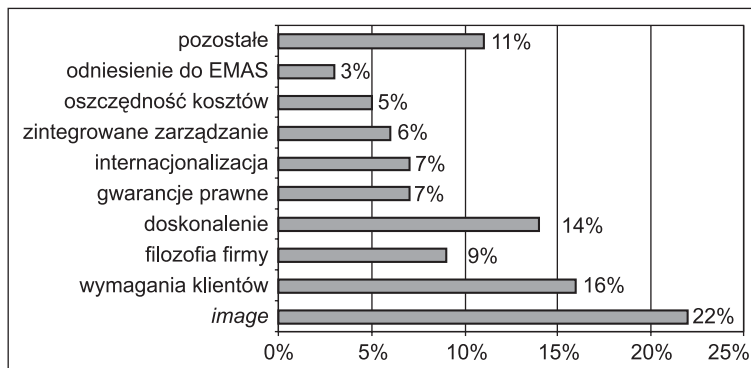
W przypadku przesłanek o charakterze zewnętrznym najistotniejsze były wymagania klientów, które wskazało 16% badanych firm. Zarówno internacjonalizacja działalności, jak również przestrzeganie przepisów ochrony środowiska dla 7% przedsiębiorstw stanowiły przesłanki do wdrożenia zarządzania środowiskowego (rys. 2).

Z kolei 6% przedsiębiorstw wskazało, że wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego ma również przyczynić się do zintegrowanego zarządzania. Wśród przedsiębiorstw wskazujących na filozofię firmy przeważały przedsiębiorstwa zarejestrowane w EMAS. Nie jest to zaskakujący wynik, biorąc pod uwagę restrykcyjne wymagania standardu europejskiego. Jego wdrożenie i utrzymanie wymaga wysokiego poziomu świadomości ekologicznej w organizacji i prowadzenia odpowiedzialnej działalności gospodarczej zgodnej ze zrównoważonym rozwojem, co jest ściśle związane z filozofią firmy. Dla 3% badanych przedsiębiorstw wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego ISO było jednym z etapów wdrażania wymagań i założeń Rozporządzenia EMAS. Choć wdrożenie tego systemu zarządzania środowiskowego nie jest wymagane przez EMAS, dla części organizacji stanowi to dodatkowe potwierdzenie realizowania działalności gospodarczej przyjaznej dla środowiska.

W grupie pozostałych motywów wymieniono: uprzywilejowaną pozycję w stosunku do konkurencji (7%), wymagania rynku (2,8%), poprawę jakości oferowanych produktów (0,5%) oraz minimalizowanie ryzyka odpowiedzialności za szkodliwe oddziaływanie na środowisko (0,7%).

Niemcy już na przełomie lat 70. i 80. ub. wieku stanowiły największy rynek ochrony środowiska i powszechnie stosowały nowoczesne technologie i techniki oraz procesy przyjazne środowisku. To tłumaczy fakt, dlaczego niemieckie organizacje wykorzystują dzisiaj systemy zarządzania środowiskowego głównie do budowania swojego wizerunku. Wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego jest sposobem na przekazanie otoczeniu i zainteresowanym stronom informacji o ekologicznych wartościach w przedsiębiorstwie.

W przypadku badań przeprowadzonych w Polsce, przedsiębiorstwa nie potrafiły jednoznacznie określić powodów, dla których wdrożono system zarządzania środowiskowego. Analizując dane można jednak stwierdzić, że przeważały motywy o charakterze zewnętrznym. W badanej grupie 10 przedsiębiorstw najważniejszym motywem wdrażania systemu zarządzania śro-



Rys. 2. Motywy wdrażania systemów zarządzania środowiskowego przedsiębiorstw w Niemczech

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *ISO 14001 in Deutschland. Erfahrungsbbericht*, BMU, Berlin 2003.

dowiskowego było zmniejszenie uciążliwości prowadzonej działalności dla środowiska. Wskazały ją wszystkie przedsiębiorstwa. W tabeli przedstawiono przesłanki wdrożenia SZŚ w badanej grupie przedsiębiorstw.

Badane przedsiębiorstwa nie prezentują całkowicie biernego podejścia do ochrony środowiska, jednak uzyskane wyniki są inne niż w Niemczech. Zaraz za dbałością o środowisko przyrodnicze wytypowano wymagania prawne, co wskazuje, że zainteresowanie normą ISO 14001 nie zawsze idzie w parze z rzeczywistym zaangażowaniem się w zarządzanie środowiskowe. Wśród przedsiębiorstw, które wdrożyły SZŚ, najważniejszym bodźcem do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska są wymagania prawne. Można przypuszczać, że przedsiębiorstwa biorące udział w badaniu chciały przedstawić się w jak najkorzystniejszym świetle. Podstawą do takiego stwierdzenia jest fakt, że wszystkie firmy zaznaczyły „zmniejszenie uciążliwości przedsiębiorstwa dla środowiska”, a tylko jedno nie

zaznaczyło „wymagań prawnych”. Rzadko więc można spotkać się z sytuacją, w której przedsiębiorstwa dostrzegają korzyści w podejmowaniu działań wybiegających poza to, co narzucają przepisy prawne. Często też przedsiębiorstwa realizują te wymagania prawne, których niespełnienie wiąże się z konsekwencjami finansowymi lub obawami o wstrzymanie działalności.

Charakterystyczne jest również to, że dla 8 badanych przedsiębiorstw istotna była kontynuacja obranej strategii rozwoju i ciągłego doskonalenia, ale jedynie 3 chciały rozszerzyć zestaw posiadanych certyfikatów ISO. Z kolei 7 przedsiębiorstw liczyło na to, że wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego wpłynie na poprawę ich konkurencyjności na rynku.

Jest to jak najbardziej pozytywny i zrozumiały motyw postępowania firm. Jednakże wywiad bezpośredni przeprowadzony w badanej grupie wykazał częsty brak zrozumienia, co oznacza certyfikat zgodności z normą ISO 14001. W większości przypadków (6) certyfikat traktowany jest jako dowód osiągnięcia wysokich standardów w zakresie ochrony środowiska. Powyższy certyfikat oznacza jedynie, że dana organizacja stosuje określone w normie praktyki, które prowadzą do ograniczania negatywnego oddziaływania na środowisko w stosunku do bieżącego stanu. Wśród ocenianych przedsiębiorstw, 3 stanowią przykład na osiągnięcie rzeczywiście wysokich standardów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że do tej grupy zalicza się zakład, który został skreślony z tzw. „Listy 80”, czyli listy największych trucicieli środowiska.

Cztery badane przedsiębiorstwa wdrażając system zarządzania środowiskowego chciały dostosować się do wymogów prawnych UE. Należy to jednak traktować jako sposób na zwiększenie szansy przetrwania na rynku. Rosnąca konkurencja zmusza przedsiębiorstwa do podejmowania działań, których zwińczeniem jest uzyskanie certyfikatu. To zaś jest sprzeczne z istotą normy ISO 14001, czyli dobrowolnością działań na rzecz ochrony środowiska.

Wymagania kontrahentów nie stanowiły istotnej przesłanki wdrożenia systemów zarządzania środowiskowego w Polsce, podobnie jak: poprawa jakości oferowanych wyrobów, ograniczenie ryzyka odpowiedzialności za oddziaływanie na środowisko czy usystematyzowanie prac na rzecz ochrony środowiska. Z kwestiami finansowymi związane było zmniejszenie wysokości stawek ubezpieczeniowych oraz opłat środowiskowych. Przejawem tro-

Tab. Przesłanki wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego przez przedsiębiorstwa w Polsce

Lp.	Przesłanka	Liczba/udział przedsiębiorstw
1	Zmniejszenie uciążliwości przedsiębiorstwa dla środowiska	10 (100%)
2	Wymagania prawne	9 (90%)
3	Kontynuacja obranej strategii rozwoju i ciągłego doskonalenia	8 (80%)
4	Poprawa konkurencyjności	7 (70%)
5	Działania przygotowawcze do spełnienia dyrektyw UE	4 (40%)
6	Rozszerzenie posiadanych certyfikatów ISO	3 (30%)
7	Wymagania kontrahentów	1 (10%)
8	Inne:	
	● poprawa wizerunku ekologicznego	2 (20%)
	● zmniejszenie opłat środowiskowych	2 (20%)
	● poprawa jakości oferowanych wyrobów	1 (10%)
	● ograniczenie ryzyka odpowiedzialności za oddziaływanie na środowisko	1 (10%)
	● zmniejszenie wysokości stawek ubezpieczeniowych	1 (10%)
	● poprawa stanu środowiska wewnątrz zakładu	1 (10%)
	● poprawa kultury pracy	1 (10%)
	● stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju	1 (10%)
	● dostosowanie do strategii koncernu	1 (10%)
	● usystematyzowanie prac na rzecz ochrony środowiska	1 (10%)

Źródło: badania własne.

ski o środowisko, w jakim funkcjonują przedsiębiorstwa, było kierowanie się poprawą stanu środowiska wewnątrz zakładu i poprawą kultury pracy. Tylko jedno z przedsiębiorstw jako motyw wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego podało stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju, co świadczy o wysokim poziomie świadomości uwzględniania ochrony środowiska w działalności przedsiębiorstw.

Korzyści wdrożenia systemów zarządzania środowiskowego

Przesłanki podejmowania wszelkich działań wiążą się ściśle z korzyściami, jakie mogą być efektem ich podjęcia. Istotny jest również stopień realizacji oczekiwanych korzyści. Podobnie jak w przypadku motywów wdrożenia systemów zarządzania środowiskowego, również wśród efektów przedsiębiorstwa nie oczekiwano poprawy sytuacji finansowej. Oczekiwane korzyści wskazane przez przedsiębiorstwa w Niemczech można podzielić na następujące rodzaje:

- 1) poprawa wizerunku,
- 2) zwiększone bezpieczeństwo prawne,
- 3) oszczędność zasobów naturalnych,
- 4) doskonalenie organizacji,
- 5) zabezpieczenie przedsiębiorstwa,
- 6) pozytywne efekty rynkowe,
- 7) poprawa współpracy z władzami,
- 8) korzystanie z publicznych funduszy pomocowych,
- 9) optymalizacja przebiegu procesów,
- 10) motywacja pracowników,
- 11) wzorzec dla dostawców,
- 12) korzystniejsze warunki ubezpieczeń/kredytów,
- 13) uprzywilejowanie w konkurencji/umocnienie pozycji,
- 14) oszczędność kosztów.

Przy wdrażaniu systemu zarządzania środowiskowego oczekiwano przede wszystkim udoskonalenia organizacji, zwiększenia bezpieczeństwa prawnego i poprawy wizerunku firmy. W tych dwóch przypadkach zauważamy taką samą różnicę, 10,5%, pomiędzy poziomem oczekiwanym a zrealizowanym. Aż 78,7% badanych przedsiębiorstw oczekiwało udoskonalenia funkcjonowania organizacji, a 68,2% osiągnęło tę korzyść. Zwiększonego bezpieczeństwa prawnego oczekiwało 74,4%, a uzyskało 63,9% organizacji. Najmniej oczekiwaną korzyścią była możliwość uzyskania wsparcia finansowego z publicznego funduszu pomocowego. Jediną korzyścią zrealizowaną na poziomie oczekiwania było zabezpieczenie przedsiębiorstwa, jednak ta korzyść nie należała do grupy najistotniejszych.

Zdecydowanie w najmniejszym stopniu zrealizowano oczekiwania w stosunku do korzystnych warunków ubezpieczeń lub kredytów. Liczyło na nie 40% badanych przedsiębiorstw, a mogło skorzystać jedynie 17%. Następnie duże różnice zaobserwowano w przypadku konkurencyjności lub umocnienia pozycji i inspirowania dostawców, wynosiły one odpowiednio 16,3% i 16%. Podobnie w przypadku pozytywnych efektów rynkowych różnica między poziomem oczekiwanym a zrealizowanym wyniosła 13%. Natomiast optymalizacji przebiegu procesów oczekiwało 62% badanych firm, a osiągnęło aż 61%. Kolejną, w dużym

stopniu zrealizowaną korzyścią była oszczędność zasobów naturalnych. Nie została zrealizowana w przypadku 1,4% badanych. Oszczędność kosztów to korzyść, jakiej spodziewało się 74% badanych przedsiębiorstw. Dzięki wdrożeniu systemu zarządzania środowiskowego osiągnęło ją 60,7% badanej grupy.

W przypadku badań przeprowadzonych wśród przedsiębiorstw w Polsce najistotniejsze okazało się zmniejszenie ryzyka awarii i wystąpienia sytuacji niebezpiecznych, a także właściwe postępowanie w takich przypadkach oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki odpadowej. Tego oczekiwały wszystkie badane przedsiębiorstwa. Do kolejnych ważnych korzyści zaliczono przede wszystkim przestrzeganie przepisów prawnych (9 przedsiębiorstw). W większości przypadków realizacja oczekiwanych korzyści została uzyskana. Ciekawy jest fakt, że żadne z badanych przedsiębiorstw nie oczekiwało wzrostu produktywności, a tylko jedno miało nadzieję na poprawę swojej sytuacji finansowej. Ta korzyść, jak również zwiększenie sprzedaży oraz pozyskanie nowych klientów i rynku zbytu nie zostały osiągnięte.

Wśród trzech najistotniejszych osiągniętych korzyści przedsiębiorstw w Polsce na pierwszym miejscu znalazło się zapewnienie przestrzegania przepisów prawnych (8 przedsiębiorstw). Zmniejszenie ryzyka awarii oraz wystąpienia sytuacji niebezpiecznych wskazały 4 badane przedsiębiorstwa, a efektywniejszą organizację, zarządzanie oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki odpadowej wykazały 3 przedsiębiorstwa. Wzrost świadomości ekologicznej na wszystkich szczeblach organizacyjnych i zwiększenie innowacyjności firmy to istotna korzyść uzyskana przez 2 przedsiębiorstwa. Ponadto znalazły się następujące korzyści: zwiększenie zaangażowania pracowników i możliwości eksportu oraz zmniejszenie zobowiązań środowiskowych i właściwe postępowanie w razie awarii. Korzyściami nie zrealizowanymi było zwiększenie sprzedaży i poprawa kondycji finansowej. Były to jednak korzyści oczekiwane w pojedynczych przypadkach oraz spodziewano się, że nastąpią one w krótkim okresie. Żadne przedsiębiorstwo nie oczekiwało wzrostu produktywności.

W przypadku wymagań prawnych odnośnie do ochrony środowiska, do przestrzegania których zobligowane są przedsiębiorstwa, wszystkie badane firmy wskazują na wymagania krajowe. Sześć przedsiębiorstw stosuje się również do przepisów międzynarodowych, a 4 uwzględniają wojewódzkie i lokalne regulacje prawne. Bardzo ważnym, pozytywnym efektem jest stosowanie przez większość badanych przedsiębiorstw dobrowolnych kodeksów postępowania oraz zobowiązań dotyczących etykietowania środowiskowego. Należy zwrócić uwagę, że żadna z firm nie kieruje się wymaganiami korporacyjnymi lub uzgodnieniami z klientami.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania potwierdziły, że generowanie zysku nie jest motywem wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego. Zauważalne są natomiast różnice w przesłankach i korzyściach wdrażania tych systemów między przedsiębiorstwami w Niemczech i Polsce. Dla przedsiębiorstw

w Niemczech najistotniejszą przesłanką było budowanie wizerunku firmy, co oznacza wykorzystywanie systemu zarządzania środowiskowego przede wszystkim w strategii marketingowej. Wśród badanej grupy przedsiębiorstw w Niemczech nie było takiego, które wskazałoby na ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko jako cel wdrożenia systemu. Należy przypuszczać, że wynika to z długoletniej aktywnej polityki ochrony środowiska, stąd przedsiębiorstwa od dawna minimalizowały negatywny wpływ na środowisko. W przypadku przedsiębiorstw w Polsce to właśnie ta przesłanka, obok wymagań prawnych, kontynuacji działalności i obranej strategii były głównymi motywami wdrażania systemów zarządzania środowiskowego. Natomiast poprawa wizerunku firmy była kwestią drugorzędą. Obie grupy badanych przedsiębiorstw zdają sobie sprawę z konieczności przystosowania się do postępującej globalizacji rynków. Dlatego w Niemczech umiędzynarodowienie rynku, a w Polsce dostosowanie do spełniania dyrektyw unijnych znalazły się w grupie ważnych przesłanek wdrażania systemów zarządzania środowiskowego. Porównując oba kraje nasuwa się wniosek, że przedsiębiorstwa w Niemczech zainteresowane są zarządzaniem środowiskowym ze względu na wysoki poziom świadomości ekologicznej, stąd na czwartym miejscu wśród motywów wdrażania systemu wymieniono filozofię firmy. Natomiast dla przedsiębiorstw w Polsce ważnym bodźcem podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska były wymagania prawne. Nadal rzadko można spotkać się z sytuacją, w której przedsiębiorstwa dostrzegają korzyści w podejmowaniu działań wybiegających poza to, co narzucają przepisy. Dopiero w trakcie funkcjonowania systemu zarządzania środowiskowego, kiedy należy dbać o jego utrzymanie, chętniej podejmowane są inicjatywy przyjazne środowisku. O tym, że w Polsce brak jeszcze mocno ugruntowanej polityki zarządzania środowiskowego, świadczą pewne sprzeczności w informacjach udzielonych przez badane przedsiębiorstwa. Dla 80% przedsiębiorstw istotną była kontynuacja obranej strategii rozwoju i ciągłego doskonalenia, ale jedynie 30% chciało jednocześnie rozszerzyć zakres wdrożonych systemów zarządzania. Należy zwrócić uwagę na częsty brak zrozumienia, co oznacza certyfikat zgodności z normą ISO 14001. W większości przypadków w Polsce jest postrzegany jako dowód osiągnięcia wysokich standardów w zakresie ochrony środowiska. A w istocie oznacza, że dana organizacja stosuje określone praktyki, dzięki którym ogranicza swój negatywny wpływ na środowisko. Jeżeli jednak te podstawowe zachowania prośrodowiskowe zintegrowane zostaną z ogólną polityką firmy, można osiągnąć widoczne efekty, jak np. skreślenie z listy największych trucicieli środowiska. Do tego jednak wymagane jest funkcjonowanie zgodne z wymogami ochrony środowiska.

Biorąc natomiast pod uwagę korzyści wdrożenia systemów zarządzania środowiskowego, przedsiębiorstwa w Polsce oczekiwały głównie zapewnienia przestrzegania przepisów prawnych, zmniejszenia ryzyka awarii oraz występowania sytuacji niebezpiecznych, a także efektywniejszego zarządzania i racjonalnej gospodarki odpadowej. W Niemczech natomiast najważniejszą korzyścią było m.in. udoskonalenie organizacji i poprawa wizerunku. Ważną różnicą między

korzyściami w Polsce i w Niemczech jest uznawanie certyfikatów środowiskowych przez banki i ubezpieczycieli. W przypadku przedsiębiorstw w Niemczech oczekiwania odnośnie do korzystnych warunków ubezpieczeniowych lub kredytowych są ważną przesłanką działań. Natomiast w Polsce wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego nie jest istotne dla banków. W przypadku ubezpieczeń możliwe jest uzyskanie niewielkiej redukcji składek.

dr hab. Jadwiga Adamczyk
profesor Akademii Ekonomicznej w Krakowie
dr inż. Katarzyna Brendzel-Skowera
Politechnika Częstochowska

PRZYPISY

- 1) J. ADAMCZYK, *System zarządzania środowiskowego w procesie ekologicznego rozwoju przedsiębiorstwa*, „Przeгляд Organizacji” 1997, nr 9.
- 2) Szerzej na ten temat: J. ADAMCZYK, K. BRENDZEL-SKOWERA, *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwach*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 1.
- 3) Dokładniej m.in.: J. ADAMCZYK, K. BRENDZEL-SKOWERA, *Europejski system ekozarządzania i audytu EMAS*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 4.
- 4) J. ADAMCZYK, K. BRENDZEL-SKOWERA, *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwach*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 1.
- 5) Raport Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit: *ISO 14001 in Deutschland. Erfahrungsbericht*, Berlin 2003.
- 6) *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIA

- [1] ADAMCZYK J., *System zarządzania środowiskowego w procesie ekologicznego rozwoju przedsiębiorstwa*, „Przeгляд Organizacji” 1997, nr 9.
- [2] ADAMCZYK J., BRENDZEL-SKOWERA K., *Europejski system ekozarządzania i audytu EMAS*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 4.
- [3] ADAMCZYK J., BRENDZEL-SKOWERA K., *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwach*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 1.
- [4] BAUMAST A., *UMS – kulturabhängig?*, „Umwelt Focus – Umwelt Perspektiven”, 3/2005.
- [5] *ISO 14001 in Deutschland. Erfahrungsbericht*, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Berlin 2003.

Summary

A dynamic economic growth led not only to production increase but brought also some adverse environmental effects. Unwanted effects of enterprise's business activities caused an increasing expectations of international community with regard to environmental degradation prevention.

The implementation of environmental management systems according to the standards ISO series 14000 and EMAS is a voluntary obligation taken by an enterprise to ensure continuous improvement of functioning in the environment.

The results related to examination of premises and advantages of implementing the environmental management systems in enterprises are presented in this paper. In Poland the main premise of implementing the environmental management systems in enterprises is the desire to meet legal requirements and to reduce harmful environmental effects. However, in Germany an environmental management is connected with marketing strategy. There are similar advantages of implementing the environmental management systems, but its extent is depends on the advance of implementation.